

2009

Greek Migration and Settlement in Central America

Anastasios M. Tamis

University of Notre Dame Australia, a.tamis@bigpond.com

Follow this and additional works at: http://researchonline.nd.edu.au/arts_chapters

Recommended Citation

Tamis, A. M. (2009). Greek migration and settlement in Central America. In K. Loukeris, & K. Petrakis (Eds). *The roads of the Greeks* (pp. 56-77). Athens, Greece: Polaris Publishing.

This Book Chapter is brought to you by the School of Arts at ResearchOnline@ND. It has been accepted for inclusion in Arts Book Chapters by an authorized administrator of ResearchOnline@ND. For more information, please contact researchonline@nd.edu.au.

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΤΗΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ

1. Τα Γενικά Χαρακτηριστικά

Η πολιτική και κοινωνική αστάθεια, οι αλληπάλληλες δικτατορίες στρατιωτικών καθεστώτων, οι εξωγενείς εμπόλεμες παρεμβάσεις των Ευρωπαϊκών δυνάμεων (Βρετανών και Ισπανών) και κυρίως των ΗΠΑ, οι συνεχείς εμφύλιες αιματοχυσίες και οι δημογραφικοί περιορισμοί με την έντονη παρουσία του ιθαγενούς στοιχείου και μιγάδων με την παράλληλη απουσία συμπαγών ρευμάτων ευρωπαϊκής μετανάστευσης, που χαρακτηρίζουν τη σύνθεση του πληθυσμού, ήσαν οι κύριες αιτίες που δεν επέτρεψαν την εγκατάσταση μεγάλου αριθμού Ελλήνων μεταναστών και εποίκων στις χώρες της Κεντρικής Αμερικής.¹ Παρά την πλούσια υποδομή σε μεταλλεύματα, ορυκτά και πετρέλαιο, η οικονομία των χωρών αυτών παρέμεινε αυστηρά εξαρτώμενη από τις ανεπτυγμένες χώρες της Δύσης και των ΗΠΑ, στην τεχνολογία και τις αγορές των οποίων στηρίχθηκε. Η οικονομική εξάρτηση αυτή, σε συνδυασμό με την έλλειψη έργων υποδομής, την υψηλή ανεργία, την κρατική υπερχρέωση και την άνιση κατανομή του εθνικού πλούτου, προκάλεσε διαρκείς εξωγενείς παρεμβάσεις στο πολιτικό σύστημα της χώρας και γέννησε την πολιτική και κοινωνική αστάθεια. Με τον κύριο όγκο της βιομηχανικής παραγωγής συγκεντρωμένο σχεδόν αποκλειστικά στα μεγάλα αστικά κέντρα του Μεξικού, και με τη δραματική μείωση της βιομηχανικής παραγωγής στις χώρες αυτές, το τελευταίο μισό του 20ου αιώνα, επιχειρήθηκαν διάφορες στρατηγικές όσον αφορά την οικονομική προσαρμογή και σταθεροποίηση, ακόμη και αναχρηματοδοτήσεις χωρίς επιτυχία, οι οποίες οδήγησαν τις χώρες της Κεντρικής Αμερικής σε σοβαρότατη κρίση και αδυναμία εξυπηρέτησης του εξωτερικού χρέους, με τραγικό κοινωνικό κόστος, κυρίως για τους παραμελημένους αγροτικούς πληθυσμούς και τους ακτήμονες. Σε ολόκληρο το διάστημα της μετα-αποικιοκρατικής περιόδου τους, δημιουργήθηκαν εύθραυστες και διαρκώς μεταβαλλόμενες πολιτικές ισορροπίες, με κίνδυνο και πάλι να αναδειχθούν οι ένοπλες δυνάμεις των χωρών τους σε ρυθμιστικό παράγοντα. Οι καταστάσεις αυτές προκάλεσαν βάνανυση παράβαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, έξαρση της διακίνησης και εμπορίας ναρκωτικών, διαφθορά και ξέπλυμα βρόμικου χρήματος και τεράστιο δημοσιοοικονομικό χρέος που οδήγησαν τις χώρες αυτές σε πτώχευση και φορολογικό χάος.

Τη σποραδική εγκατάσταση των Ελλήνων μεταναστών στην Κεντρική Αμερική, που δεν ξεπέρασε τα 20.000 άτομα, χαρακτήριζε η μεγάλη κινητικότητα, ο υψηλός δείκτης διεθνικών γάμων, η διαρκής εναλλαγή των εργασιακών απασχολήσεων, η ρευστότητα της εγκατάστασης, χαρακτηριστικά που δεν επέτρεψαν τη συνεπή συγκρότηση θεσμικών οργάνων διατήρησης της εθνογλωσσικής τους ταυτότητας. Οι περισσότεροι Έλληνες έποικοι έκριναν, από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, με απαισιοδοξία το μέλλον των χωρών αυτών, γεγονός που οδήγησε σε ραγδαία έξοδο των Ελλήνων από τους τόπους εγκατάστασης σε

---

¹ Δεν εξετάζεται η εγκατάσταση Ελλήνων στη **Μπελίξε**, την πρώην Βρετανική αποικία των Βρετανικών Ονδούρων, η οποία παρέμεινε αποικία μέχρι το 1964 και όπου ελάχιστοι Έλληνες ήρθαν ως μετανάστες από τις ΗΠΑ ή το Μεξικό για ένα σύντομο χρονικό διάστημα. Η χώρα χαρακτηρίζεται διεθνώς ως μία από τις 35 χώρες που θεωρούνται παράδεισος φοροδιαφυγής και νομιμοποίησης κερδών που αποκτήθηκαν με παράνομο τρόπο.

άλλες περισσότερο ασφαλείς κοινωνικο-οικονομικά χώρες, ιδιαίτερα εκείνων, οι οποίοι δεν είχαν δεσμεύσει τα κεφάλαιά τους σε επενδύσεις και βιοτεχνίες.

Τη σύγχρονη ελληνική εποίκηση στην Κεντρική Αμερική χαρακτηρίζει η ενδιάμεση και προσωρινή πάντα εποίκηση στελεχών μεγάλων επιχειρήσεων και πολυεθνικών εταιρειών, ναυτιλιακών συγκροτημάτων και επιχειρηματιών. Κατά τη μεταπολεμική περίοδο και την οικονομική έξαρση που γνώρισε η ελληνική ναυτιλία στον χώρο του διαμετακομιστικού εμπορίου και των καυσίμων, δεκάδες Έλληνες πλοιοκτήτες, στην εκστρατεία τους να διευρύνουν τα οικονομικά τους συμφέροντα και να επικρατήσουν των ανταγωνιστών τους, σήκωσαν στα πλοία τους σημαίες ξένων χωρών που τους προσέφεραν γενναιόδωρες απαλλαγές και εξυπηρετήσεις. Σύμφωνα με γραπτές πηγές² στη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα λειτούργησαν με επιτυχία, απασχολώντας σημαντικό αριθμό Ελλήνων και Κυπρίων στελεχών, ναυτιλιακά γραφεία, εταιρείες τροφοδοσίας και διαμετακομιστικού εμπορίου στο Buenos Aires και στο Panama City, ενώ Έλληνες και Κύπριοι πλοιοκτήτες χρησιμοποίησαν για τα πλοία τους, μεταξύ άλλων και τις σημαίες του Παναμά, των Ονδούρων, της Κόστα Ρίκα, των Βερμούδων, προκειμένου να μειώσουν τα έξοδα μισθοδοσίας του προσωπικού και την καταβολή υψηλών φόρων.³

Με την αναδιάρθρωση της Αρχιεπισκοπής των Αμερικών το 1995, ιδρύθηκε η Μητρόπολη του Παναμά και Κεντρικής Αμερικής, στην οποία εντάχθηκε και η Βενεζουέλα, Κολομβία και η ζώνη της Καραβαϊκής. Καθίκοντα εφημερίου των Ορθοδόξων στην περιοχή ασκούσε τα τελευταία είκοσι χρόνια ο Μανώλης Ρεμουντάκης, του οποίου η επικράτεια περιελάμβανε, εκτός από τους Ορθοδόξους της Βενεζουέλας, και τους Ορθοδόξους της Κολομβίας, Παναμά, Κούβας, Κόστα Ρίκας και Γουατεμάλας. Πρόκειται για μια επικράτεια 5000 χιλιομέτρων, χωρίς συμπαγείς εστίες Ελληνισμού. Ιδρυτικώς Μητροπολίτης της νέας Μητροπόλης ανέλαβε ο Αθηναγόρας Ανέστης, που είχε υπηρετήσει αρχικά εφημέριος των Ορθοδόξων στην ενορία του Αγίου Νικολάου στην πόλη Ann Arbor, Michigan, όπου είχε αναπτύξει πλούσια δραστηριότητα σε θέματα αποστολικής διακονίας στη δεκαετία του 1970. Αργότερα πρωτοστάτησε στην εξάπλωση της πνευματικής αποστολής του Οικουμενικού Πατριαρχείου στην Ανατολική Ασία συντάσσοντας το σχέδιο για την ίδρυση της Μητροπόλης Hong Kong (1996) και στη συνέχεια, ως Μητροπολίτης, προσπάθησε να ιδρύσει γυναικείο μοναστήρι στο Μεξικό (1999), νέους Ορθόδοξους ναούς στην Κολομβία, Κούβα και Παναμά και καλλιέργησε θετικές δια-ορθοδοξικές σχέσεις.

2. Τα Ιδιαίτερα Χαρακτηριστικά

Στο **Μεξικό**, στη χώρα με τον σημαντικότερο προ-κολομβιανό πολιτισμό των Αμερικών, των Toltecs και των Aztecs (10^{ος} – 16^{ος} αιώνες), οι διαρκείς συγκρούσεις με τις ΗΠΑ τον 19^ο αιώνα, που οδήγησαν σε ακρωτηριασμό τη χώρα, οι συνεχείς εσωτερικές πολιτικές αντιπαλότητες μέχρι και την εμφάνιση του Porfirio Diaz (1876-1911), η δραματική

² Αναφερόμαστε στη μονογραφία της Gelina Harlaftis (1996), *A History of Greek Owned Shipping*, Routledge.

³ Σύμφωνα με τους A.D. Couper, B.A. Stanberry, C.J. Walsh (1999), *Voyages of abuse, human rights and international shipping*, London, σσ. 74 κ.εξ, "...By using the Panamanian flag, crew costs could be reduced by 30 to 40 percent compared with the Greek flag..." Η Κυβέρνηση του Παναμά επέτρεπε επίσης κάθε πλοίο να νηολογείται ως διαφορετική εταιρεία και να μειώνεται έτσι η φορολογία.

ένοπλη αντιπαράθεση της Εκκλησίας με την Πολιτεία με τη βίαιη εξέγερση του κλήρου των Καθολικών (1926-1929) και την τελική επικράτηση του προοδευτικού Προέδρου, Στρατηγού Lazaro Cardenas (1934-1940), οι εσωτερικές συμπλοκές των κοινωνικών τάξεων για δίκαιη ανακατανομή του εθνικού εισοδήματος της χώρας, που ακολούθησαν, μέχρι και την ίδρυση του *Institutional Revolutionary Party (PRI)* το 1946, δεν επέτρεψαν την εγκατάσταση μεγάλου αριθμού μεταναστών, παρά το γεγονός ότι το Μεξικό αποτελούσε τα προπύλαια για την είσοδο στις ΗΠΑ. Μετά το 1982, η συνεχιζόμενη οικονομική κρίση, η δημοσιοοικονομική διαφθορά που χαρακτήριζε τη διακυβέρνηση της χώρας από το PRI για εξήντα ολόκληρα χρόνια, οι φρικτές φυσικές καταστροφές (Σεπτέμβριος 1985), η βάνουση παράβαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε βάρος του αγροτικού πληθυσμού που προκαλούσε τη διαρκή ενεργοποίηση των επαναστατικών δυνάμεων των Zapatista εναντίον του καθεστώτος (2001), και η σχεδόν ελεύθερη διακίνηση και εμπορία ναρκωτικών δεν καλλιέργησαν συνθήκες ομαλότητας και πολιτικο-οικονομικής σταθερότητας στο Μεξικό, παρά την καθιέρωση συνθηκών ελεύθερης οικονομίας, την άρση συνταγματικών περιορισμών σε βάρος της Καθολικής Εκκλησίας (1992), την εκχώρηση παροχών στους αγρότες και τη συστηματικότερη καταπολέμηση των παντοδύναμων συμμοριών ναρκωτικών (2008-2009).

Η γειτνίαση του Μεξικού με τις ΗΠΑ και η εύθραυστη κοινωνικο-πολιτική κατάσταση στις χώρες της Κεντρικής Αμερικής δεν ενθάρρυνε την εγκατάσταση συμπαγούς πληθυσμού Ελλήνων στο Μεξικό. Το 2009, ο συνολικός αριθμός των κατεγγραμμένων Ελληνομεξικανών δεν ξεπερνά τις 5.000, ωστόσο εκτιμάται ότι τουλάχιστον 14.000 άτομα είναι απόγονοι Ελλήνων εποίκων και διατηρούν κάποιο δεσμό με την Ελλάδα.⁴ Στα μέσα του 19ου αιώνα είχε εγκατασταθεί περιστασιακά ένας μικρός αριθμός Ελλήνων στο Μεξικό, ωστόσο ελάχιστα είναι γνωστά για τη δράση και συμβολή των πρωτοπόρων Ελλήνων εποίκων της περιόδου αυτής, αν και αρκετοί από τους επιγόνους τους διακρίθηκαν ως ανώτατοι κρατικοί λειτουργοί, αξιωματικοί των ενόπλων δυνάμεων, επιστήμονες και πολιτικοί. Ο άγνωστος συγγραφέας της πρώτης ελληνικής εποίκησης γενικότερα στη Λατινική Αμερική (Τάμης, 2006) αναφέρει: «*Δεν έμεινε κανέν γραπτόν ποίοι ήσαν αυτοί οι πρώτοι μετανάσται και εάν άφησαν απογόνους. Φυσικά ακούμεν εδώ επίθετα ελληνικά, όπως Ναύαρχος Σαχτούρη (Σαχτούρης), Αντιναύαρχος Γιαλύουρ (Γιαλούρης), Χαρίλαος Ντε Όλμος, Γεώργιος Σουσίνης, Τηλέμαχος Σουσίνης και άλλους πολλούς που αναφέρουν οι εντόπιες εφημερίδες. Ακόμη και εις το Μεξικόν ο αποθανών Πρόεδρος Πλούταρχος Κάγιες και ο επίγονός του Ηλίας Κάλλας, ήτο παιδί Έλληνας μετανάστου, ήτοι 'Καλογερόπουλος', και εις την Βραζιλίαν ακόμη προ ολίγων ετών υπήρχε υπουργός ελληνικής καταγωγής, ήτοι ελέγετο Καλογεράς, δεν γνωρίζομεν εάν ζη ακόμη και άν άφησε απογόνους...».*

Από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα ένας μικρός αριθμός Ελλήνων εποίκων, κυρίως από την Εύβοια και τη Χίο, με τη μέθοδο της αλυσιδωτής μετανάστευσης είχε εγκατασταθεί στο Μεξικό. Ανάμεσα στους πρωτοπόρους ήταν και ο σοσιαλιστής ράφτης Πλωτίνος Ροδοκανάκης, το 1861, ο οποίος την ίδια χρονιά εξέδωσε το μανιφέστο *Cartilla Socialista* με το οποίο διέδωσε τις ιδέες του αναρχικού Charles Fourier, συγκέντρωσε χιλιάδες οπαδούς αγρότες και εργάτες, και διαδραμάτισε σημαντικότατο ρόλο στην επίλυση του αγροτικού προβλήματος. Ένας αριθμός δυτών από τη Σύμη και την Κάρπαθο που είχαν μεταναστεύσει αρχικά στις Μπαχάμες, στις αρχές του 20ού αιώνα εγκαταστάθηκαν επίσης στο Μεξικό. Στα 1924, όταν οι ΗΠΑ επέβαλαν σοβαρότατους μεταναστευτικούς περιορισμούς στην είσοδο

---

⁴ Το Joshua Project εκτιμά ότι ο αριθμός των Ελλήνων του Μεξικού ανέρχεται σε 8.500, ενώ οι πηγές του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδας τους υπολογίζουν από 1000 έως και 4000.

χιλιάδων Ελλήνων και άλλων νοτιοευρωπαίων, πολλοί Έλληνες εγκαταστάθηκαν στο Μεξικό, με απώτερο στόχο να παρακάμψουν τα περιοριστικά μέτρα. Η Μικρασιατική Καταστροφή οδήγησε χιλιάδες Έλληνες να αναζητήσουν άσυλο στην Αμερική και ιδιαίτερα στη δεκαετία του 1930 όταν, εξαιτίας της οικονομικής κρίσης, πάνω από 4000 Έλληνες κατέφυγαν στο Μεξικό. Η ραγδαία εμφάνιση εκατοντάδων άστεγων και άνεργων Ελλήνων και Κυπρίων μεταναστών στην περίοδο 1923-1938 στους δρόμους της Πόλης του Μεξικού κι άλλων αστικών κέντρων, είχε ως αποτέλεσμα την ίδρυση αγαθοεργού αδελφότητας και κοινότητας, με στόχο την αλληλεγγύη και την εξεύρεση στέγης και εργασίας.

Σημαντικές παροικίες Ελλήνων μεταναστών δημιουργήθηκαν επίσης στις πολιτείες Σιναλόα, Βέρα Κρουζ και Ταμαουλίπα. Λίγο πριν από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, οι μεξικανικές αρχές επέβαλαν τους δικούς τους μεταναστευτικούς περιορισμούς με αποτέλεσμα να αρχίσει να παρακμάζει αριθμητικά το ελληνικό στοιχείο στη χώρα. Μοναδική εξαίρεση, αποτέλεσαν οι Έλληνες και Κύπριοι εκείνοι, που γνώριζαν την καλλιέργεια της ελιάς, τους οποίους η μεξικανική κυβέρνηση προσκάλεσε, προκειμένου να εγκατασταθούν στην ευφορότατη επαρχία της Σιναλόα, προκειμένου να συμβάλλουν στην καλλιέργεια και τρύγο της ελιάς. Μετά το 1945, εκατοντάδες Κύπριοι κυρίως, αλλά και Έλληνες από την ηπειρωτική Ελλάδα εγκαταστάθηκαν, δια της αλυσιδωτής μετανάστευσης, στις περιοχές της Culiacan και Guamuchil καθώς και στην ευρύτερη περιοχή την οποία διαβρέχουν οι ποταμοί Tamazula, Humaya και Culiacan, με αποτέλεσμα ολόκληρη η κοιλάδα αυτή να ονομαστεί έκτοτε *Κοιλάδα της Ελλάδας [Valle de Grecia]*.

Στα πρώτα τριάντα χρόνια της εγκατάστασης οι Έλληνες, εν απουσία θεσμικών οργάνων, παρέμειναν αποίμαντοι και χωρίς συλλογικά όργανα. Το 1924 τριάντα περίπου άτομα συγκεντρώθηκαν στην Πόλη του Μεξικού και ίδρυσαν την *Αγαθοεργό Αδελφότητα Ελλήνων «Σωκράτης»*, ως φιλόπρωχο συλλογικό φορέα των Ελλήνων μεταναστών, αλλά και ως φορέα δράσης προς αλληλεγγύη των ανέργων. Τον φορέα αυτό διαδέχτηκε στη συνέχεια (1934) η *Ελληνική Κοινότητα του Μεξικού [Comunidad Helenica de Mexico]*, προκειμένου να ιδρύσει ναό, σχολείο και αίθουσα συνάθροισης των Ελλήνων, εγγράφοντας μέλη οικογένειες από ολόκληρη τη χώρα. Οι δύσκολες κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες της χώρας και η ενδοκοινοτική διχοστασία δεν επέτρεψαν στην Κοινότητα να αναπτύξει αξιόλογη δράση, με εξαίρεση την περίοδο της ακμής στα χρόνια της ανέγερσης του ναού και του κοινοτικού κτηρίου. Συγκεκριμένα, το 1964 η Κυβέρνηση του Μεξικού εκχώρησε στην Ελληνική Κοινότητα μεγάλο οικόπεδο, όπου με τη συμμετοχή των Ελλήνων αλλά και αλλογενών ομοδόξων Ορθόδοξων ανεγέρθηκε ο μοναδικός περικαλλής Ελληνικός ορθόδοξος ναός της Αγίας Σοφίας στο προάστιο Naucalpan, κοινοτική αίθουσα για τις εθνοκοινωνικές συγκεντρώσεις τους και σχολικές αίθουσες για τη διδασκαλία της Ελληνικής. Ορθόδοξοι ναΐσκοι υπάρχουν επίσης σε αυλές μεγάλων επαύλεων που ανήκουν σε εύπορους Ελληνομεξικανούς, όπως, για παράδειγμα, στην έπαυλη του εφοπλιστή Richardo Faria Nikolopoulo στην πόλη των πηγών Cuernavaca, καθώς και στον κήπο του επιχειρηματία Κώστα Γαλάνη.

Η Κοινότητα των Ελλήνων της πρωτεύουσας, της οποίας τα εγγεγραμμένα μέλη το 2009 δεν ξεπερνούν τα 700, από ένα σύνολο 5.000 Ελληνομεξικανών σε ολόκληρη την επικράτεια και περίπου 1100 που διαβιούσαν στην Πόλη του Μεξικού, δοκιμάστηκε, κατά καιρούς, από οδυνηρές εσωτερικές έριδες, που την οδηγούσαν σε ατέρμονες αντιδικίες και απραξία, γεγονός που προκάλεσε την αδιαφορία των λιγοστών Ελλήνων, οι οποίοι και απείχαν από τις δραστηριότητές της. Για πολλά χρόνια, στην περίοδο 1970-1985, τα

διοικητικά συμβούλια παρέμεναν με τα ίδια πρόσωπα, λόγω αδυναμίας προσέλευσης των μελών της Κοινότητας στη διαδικασία εκλογής νέου συμβουλίου. Μετά το 1986, με την έξοδο ή γήρανση των Ελλήνων μεταναστών πρώτης γενιάς, οι διαμάχες περιορίστηκαν και ακολούθησαν επανειλημμένες αρχαιρεσίες. Από το 2006, Πρόεδρος της Ελληνικής Κοινότητας είναι η δραστήρια Ελένη Σταματιάδου, η οποία έχει ως όραμά της να διευρύνει την ελληνομάθεια και να καταγράψει τους Ελληνομεξικανούς εποίκους.

Άλλες οργανωμένες Κοινότητες των Ελλήνων λειτούργησαν στην περίοδο της διαδικτύωσης των Ελλήνων της δεύτερης και τρίτης γενιάς (1986-2009), με την ενεργό οικονομική συμπαράσταση των Ελληνομεξικανών της πρώτης γενιάς. Συγκεκριμένα, τον Σεπτέμβριο του 1987, ιδρύθηκε συλλογικός φορέας των Ελλήνων της Guadalajara στην επαρχία Jalisco με την επωνυμία *Ελληνικό Σπίτι [Casa Hellenica]* για τις εθνογλωσσικές και πολιτιστικές ανάγκες των 400 περίπου Ελλήνων της ευρύτερης περιοχής, οι περισσότεροι εκ των οποίων έχουν συνάψει διαεθνικούς γάμους με τους ντόπιους, ωστόσο τα εγγεγραμμένα μέλη δεν ξεπερνούσαν, το 2009, τα 100 άτομα και στερούνταν οικονομικών πόρων. Στο δήμο του Colotlan της ίδιας επαρχίας λειτουργεί σχεδόν άτυπα και δεύτερος ελληνικός σύλλογος, χωρίς όμως ιδιαίτερη δράση.

Σημαντική για την οικονομική ζωή του Μεξικού παραμένει η παρουσία των Ελλήνων (Κυπρίων και Ελλαδιτών) στην επαρχία Sinaloa. Η Ελληνομεξικανική παροικία των πόλεων Culiacan και Guamuchil εκεί είναι η δεύτερη μεγαλύτερη αριθμητικά στη χώρα, και συγκεντρώνει συγκριτικά την πλέον ρωμαλέα επιχειρηματική δραστηριότητα των Ελλήνων του Μεξικού. Οι πολυπληθείς Έλληνες της περιοχής εγκαταστάθηκαν εκεί αμέσως μετά τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, τα παιδιά τους παντρεύτηκαν ντόπιες και Μεξικανούς, οι περισσότεροι όμως αφομοιώθηκαν γλωσσικά, ωστόσο διατήρησαν άλλα πολιτιστικά χαρακτηριστικά της ταυτότητάς τους. Η οικονομική ευρωστία των Ελλήνων της περιοχής οφείλεται στη μαζική καλλιέργεια και εξαγωγή στις ΗΠΑ οπωροκηπευτικών προϊόντων και ελαιολάδου, αλλά και στην ύπαρξη μεγάλου αριθμού μικρεμπόρων και επιχειρηματιών. Ορισμένα από τα παιδιά τους ανέλαβαν και αναβάθμισαν τις επιχειρήσεις που τους κληροδότησαν, και άλλα διέπρεψαν στον πολιτιστικό και επιστημονικό χώρο. Στην πόλη Culiacan, με την ευκαιρία της Εθνικής Εορτής, στις 29 Οκτωβρίου 1988, οργανώθηκε από τους εύπορους οικονομικά μεταπολεμικούς μετανάστες Ελληνική Κοινότητα στην οποία γράφτηκαν 280 μέλη, ενώ και στη Guamuchil λειτούργησε δύο χρόνια αργότερα συλλογικός φορέας των Ελλήνων.

Από τις αρχές του 20ού αιώνα οι Έλληνες Ορθόδοξοι διακονούνταν πνευματικά από τους συρολιβανέζους Ορθοδόξους στο ναό του Αγίου Γεωργίου. Το 1968 ανεγέρθηκε ο Ναός της Αγίας Σοφίας, ο οποίος και εξωραΐστηκε με πρωτοβουλία του δραστήριου εκεί ντόπιου Επισκόπου Ναζιανζού, Παύλου Ballester, ο οποίος δολοφονήθηκε το 1984. Ο Επίσκοπος Παύλος, τον οποίον διέκρινε ενεργητικότητα, δυναμισμός, επικοινωνιακή δεξιότητα και οργάνωση, υπήρξε μια από τις πλέον σημαντικές προσωπικότητες της Ορθοδοξίας και του Ελληνισμού γενικότερα. Με δική του πρωτοβουλία οργανώθηκαν δεκάδες δημόσιες διαλέξεις και ραδιοφωνικές εκπομπές για την Ελλάδα, πραγματοποιήθηκαν μεταφράσεις στην Ισπανική αρχαίων ελληνικών τραγωδιών, που διδάχτηκαν από το θεατρικό εργαστήριο του μεξικανικού ιδρύματος *Instituto Helenico* και εξασφάλισε οικονομική επιχορήγηση της Ελληνικής Κοινότητας από μεξικανικούς κυβερνητικούς φορείς. Το 2009, μόνιμο πρόβλημα, παραμένει η σοβαρή έλλειψη Ορθοδόξων κληρικών. Ο εφημέριος της Αγίας Σοφίας, Ευάγγελος, που κατάγεται από την

Κολομβία, ασκεί καθήκοντα περιοδεύοντος ιερέα σε μια τεράστια επικράτεια, προκειμένου να ικανοποιήσει τις πνευματικές ανάγκες των Ορθοδόξων.

Αφορμή σύναξης του Ελληνισμού παραμένουν οι εορτές της Ορθοδοξίας και οι κατά καιρούς πολιτιστικές εκδηλώσεις, που οργανώνονται από τις τοπικές κοινότητες των Ελλήνων στην κοινοτική «σάλα» τους, με ελληνική μουσική, τραγούδια και κουζίνα, καθώς και μαθήματα ελληνικών χορών και μπουζουκιού. Ελληνόγλωσσα τμήματα λειτουργούσαν το 2009 στις σχολικές αίθουσες της Ελληνικής Κοινότητας του Μεξικού, τα οποία παρακολουθούσαν 50 μαθητές σχολικής ηλικίας και ενήλικες, κυρίως παιδιά από μικτούς γάμους. Την εποπτεία τους ασκούσε ο ανθρωπολόγος Γιάννης Γιαννίσης, καθώς και ένας αποσπασμένος εκπαιδευτικός από την Ελλάδα και τρεις ντόπιοι ελληνομαθείς Μεξικανοί. Πολιτιστικές εκδηλώσεις για την κλασική και τη σύγχρονη Ελλάδα οργανώνονταν επίσης από το Πανεπιστήμιο *National Independent University of Mexico (UNAM)*, όπου λειτουργούσε Έδρα Ελληνικών Μελετών, το ίδρυμα *Instituto Helenico* καθώς και από ορισμένους διανοούμενους Έλληνες, όπως ο Γιαννίσης, που διατηρούσε επίσης την ορχήστρα *Los Argonautas*, αλλά και αλλογενείς ελληνιστές, όπως η Natalia Moreleon, Καθηγήτρια Ελληνικής Ιστορίας και ο γιος της Rafael Moreleon, που σπούδασε Ελληνική Φιλολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Κατά καιρούς, η τοπική Κοινότητα συνεργάστηκε με ελλαδικούς φορείς, αλλά και ελληνικούς πολιτιστικούς συλλόγους της ευρύτερης περιοχής για την προώθηση του ελληνικού πολιτισμού. Για παράδειγμα, οι αδελφοί Παντελής και Κωνσταντίνος Παλαμήδης του *Εθνικού Θεάτρου* Βενεζουέλας, στις αρχές της δεκαετίας του 1990, επισκέφτηκαν το Μεξικό με το συγκρότημά τους *Αοιδός*, οργάνωσαν ρεσιτάλ ρεμπέτικου τραγουδιού, μελοποίησαν τραγούδια του Καφάβη, τα οποία και εκτέλεσαν με την αιγίδα της εκεί Έδρας των Ελληνικών Σπουδών (Τάμης, 2006). Η ελληνολατρεία των Μεξικανών είναι ανάλογη προς αυτήν των υπόλοιπων χωρών της Λατινικής Αμερικής, αφού η διδασκαλία της κλασικής Ελλάδας είναι υποχρεωτική στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση της χώρας. Η μοναδική ελληνική πρεσβεία για ολόκληρη την Κεντρική Αμερική λειτουργεί στην Πόλη του Μεξικού.

Από την εποχή του Ηλία Καλογερά και του Πλωτίνου Ροδοκανάκη στα μέσα του 19^{ου} αιώνα, μέχρι και την εποχή του Ελληνομεξικανού τραγουδιστή Έκτορα Χρυσανθάκη στα 2009, ένας μεγάλος αριθμός Μεξικανών ελληνικής καταγωγής διακρίθηκε στα γράμματα, στον αθλητισμό και στις τέχνες. Ανάμεσά τους ο Ελληνομεξικανός συγγραφέας και διπλωμάτης Όμηρος Αριντζής, από μητέρα Μεξικάνη, ο οποίος αποτέλεσε ιδρυτικό στέλεχος της *Ομάδας των 100*, που αγωνίζεται για το περιβάλλον στη χώρα του. Ο Αριντζής δημοσίευσε 38 συλλογές ποιημάτων και μυθιστορήματα και απέσπασε τοπικά και διεθνή βραβεία. Δίδαξε σε πολλά αμερικανικά πανεπιστήμια, ενώ υπηρέτησε ως πρέσβης του Μεξικού στην Ολλανδία και την Ελβετία και, από το 2007, ως Πρέσβης του Μεξικού στην Unesco. Οι δύο θυγατέρες του Όμηρου Αριντζή, διαπρέπουν διεθνώς με την Εύα, ως παραγωγό κινηματογράφου στη Νέα Υόρκη, και τη Χλόη, ως συγγραφέως, στο Βερολίνο. Σημαντικές και οι προσωπικότητες του διαπρεπούς καλλιτέχνη και γλύπτη Κωνσταντίνου Σταματιάδη, της ηλικίας μόλις 22 ετών ηθοποιού της τηλεόρασης, Σοφίας Σταματιάδη, η οποία πρωταγωνιστεί από το 2004 σε κύριους ρόλους έργων της τηλεόρασης και του εικοσάχρονου αμυντικού ποδοσφαιριστή Λάμπρου Κοντογιάννη Gómez της Salamanca και της Club America.

Η **Γουατεμάλα**, όπου οι ιθαγενείς της ίδρυσαν εκεί έναν από τους αρχαιότερους και πλουσιότερους πολιτισμούς, σύγχρονο του μυκηναϊκού,⁵ αποτέλεσε το πολιτικό κέντρο των Ισπανών κατακτητών, παρά το γεγονός ότι το υπέδαφός της ήταν το φτωχότερο της κεντρικής Αμερικής. Η αρχική μετα-αποικιακή περίοδος (>1821), υπήρξε σχετικά ειρηνική, μέχρι το 1900, όταν άρχισαν να εμφανίζονται στρατιωτικά δικτατορικά καθεστώτα και πρόσκαιρες παλινορθώσεις του δημοκρατικού πολιτεύματος. Οι ηγέτες των αλληπάλληλων στρατιωτικών δικτατορικών κινήσεων συνέπταταν συνήθως με τους κτηματίες των φυτειών μπανάνας και καφέ εναντίον των αριστερών και των συνδικαλιστών των πόλεων. Μετά το 1944, ανέρχονται στην εξουσία δικτατορικές κυβερνήσεις αριστερών, οι οποίες επαναφέρουν τις συνδικαλιστικές οργανώσεις, δημεύουν περιουσίες αμερικανικών επιχειρήσεων τις οποίες και αποζημιώνουν συμβολικά, μέχρι το 1954, όταν οι Αμερικανοί παρεμβαίνουν και στηρίζουν τη δικτατορία του συντηρητικού συνταγματάρχη Castillo Armas εναντίον των προοδευτικών κυβερνήσεων του Jacobo Arbenz Guzman Juan Jose Arevalo Bermejo που προηγήθηκαν. Έκτοτε η Γουατεμάλα γνώρισε άλλες τέσσερις δικτατορίες (1957, 1963, 1982 και 1983) και όλες οι μεταπολεμικές κυβερνήσεις, πλην δύο, είχαν ως Προέδρους τους στρατιωτικούς. Οι διαρκείς δικτατορίες, η οικονομική και κοινωνική αστάθεια, η διαφθορά σε κυβερνητικό επίπεδο, η παράβαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είχαν ως αποτέλεσμα αρχικά την αντίδραση της μεσαίας αστικής τάξης και στη συνέχεια την εμφάνιση ανταρτικών δυνάμεων (1987), που οδήγησαν σε βίαιες συγκρούσεις, φυλακίσεις και μαζικές δολοφονίες πολιτικών προσώπων και κληρικών της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας.

Ελάχιστοι φιλοπερίεργοι Έλληνες, που εποίκισαν αρχικά τη Βενεζουέλα και τον Παναμά, ανακάλυψαν τη Γουατεμάλα στα τέλη της δεκαετίας του 1930, σε αναζήτηση ευνοϊότερων εμπορικών ευκαιριών. Το 2009, συνολικά 25 οικογένειες, αναγάγουν την καταγωγή τους στην Ελλάδα, αφού τουλάχιστον ο ένας από τους δύο γονείς τους είχε γεννηθεί στην Ελλάδα ή στην Κύπρο. Τα παιδιά τους, τα οποία σχεδόν στο σύνολό τους προέκυψαν από διεθνικούς γάμους, έχουν αφομοιωθεί εθνογλωσσικά και διατηρούν ένα συνασθηματικό δεσμό με την πατρίδα των προγόνων τους. Αν και από το 1996, έχει δρομολογηθεί μια θετικότερη προσέγγιση ικανοποίησης των πνευματικών τους αναγκών από τη νέα Μητρόπολη Κεντρικής Αμερικής, οι ενενήντα περίπου έποικοι ελληνικής καταγωγής της μεταπολεμικής περιόδου, έμειναν θρησκευτικά αποίμαντοι και απομονωμένοι, εκτεθειμένοι στην ισχυρή πολιτιστική επίδραση του λατινογενούς πολιτισμού.

Οι πρωτοπόροι έποικοι ήσαν μικρομαγαζάτορες και μικροεπιχειρηματίες, άλλοι υπήρξαν μικρέμποροι και πλανώδιοι πωλητές υποκαμίσων, ελάχιστοι εργάστηκαν σε βιοτεχνίες που είχαν ιδρύσει Έλληνες συμπατριώτες τους. Ο Παύλος Μπατζάκης, εγκαταστάθηκε στην πρωτεύουσα Γουατεμάλα Σίτυ στα τέλη της δεκαετίας του 1940 και ύστερα από αγώνες κατόρθωσε να στήσει δύο βιοτεχνίες πλαστικών και να εργοδοτήσει σημαντικό αριθμό συμπατριωτών του. Την ίδια εποχή έρχεται στη Γουατεμάλα το ζεύγος Παπαχίου και ενδιατρέχει στην εμπορία ζαχαρωτών, πριν ιδρύσει δική του βιομηχανία προϊόντων σοκολάτας, την οποία διηύθυνε στις αρχές του 2000 η κόρη τους. Το 2009, ο Λυμπέρης Χρονόπουλος ήταν ο μόνος επιζών Έλληνας έποικος της πρώτης γενιάς και ζούσε στην παραθαλάσσια πόλη του Ατλαντικού Puerto Barrios.

---

⁵ Αναφερόμαστε στο έθνος των Maya-Quince (1500 π.Χ μέχρι το 1500 μ.Χ), το οποίο παρήκμασε και εξαφανίστηκε αμέσως πριν από την εμφάνιση των Ισπανών στη δεκαετία του 1520. Ο πληθυσμός της χώρας αυτής υπήρξε συγκριτικά ο πολυαριθμότερος στην περιοχή από την άποψη της ύπαρξης ομοιογενούς ιθαγενούς πληθυσμού (54%).

Γενικότερα οι εμπορικές συναλλαγές μεταξύ της Γουατεμάλας και της Ελλάδας παραμένουν σχετικά υποτυπώδεις, αφού το 2009 η Γουατεμάλα εξήγαγε προς την Ελλάδα προϊόντα που η αξία τους ξεπερνούσε τα \$US715.000 ενώ η αξία των ελληνικών προϊόντων ανήλθε μόλις στα \$US343.108. Στη πρωτεύουσα Γουατεμάλα Σίτυ, μοναδικές ελληνικές εστίες παρέμεναν ένα ελληνικό εστιατόριο, τέσσερα μικροεμπορικά καταστήματα που διευθύνουν Έλληνες νυμφευμένοι με ντόπιες, ενώ καθήκοντα γενικού προξένου εκτελούσε εκεί ένας ντόπιος ευπατρίδης, ο Willi Kalyschmistt Lujan.

Από το 2000, δραστηριοποιείται έντονα στη Γουατεμάλα το *Κέντρο Ορθόδοξης Χριστιανικής Αποστολής [Orthodox Christian Mission Centre]*, το οποίο έχει ως βάση του τις ΗΠΑ. Ως αποτέλεσμα της συνεργασίας των Ομόδοξων Ορθόδοξων Εκκλησιών των Αμερικών, λειτουργεί στο κέντρο της πρωτεύουσας το μεγαλύτερο Ορθόδοξο Ορφανοτροφείο των Αμερικών το Hoger Rafael Ayau, το οποίο ανήγειρε το 1857, ο Γουατεμαλός νομικός και ευπατρίδης Don Rafael Ayau, ο οποίος υπήρξε και πολιτευτής για το προεδρικό αξίωμα της χώρας και πρόεδρος της επιτροπής για την αναθεώρηση του Συντάγματος της Γουατεμάλας. Η εγγονή του, ηγουμένη Ines, ασπάστηκε την Ορθοδοξία και αφιέρωσε την οικογενειακή της περιουσία στη Ορθόδοξο Μονή Lavra Mambre που βρίσκεται στην παραλία της λίμνης Amatitlan και στη λειτουργία του Ορθόδοξου Ορφανοτροφείου Hogar Rafael Ayau που βρίσκεται σε μία έκταση 24 στρεμμάτων στο κέντρο της Guatemala City. Στο μοναστήρι λειτουργεί επίσης ο περικαλής Ορθόδοξος ναός της Αγίας Τριάδος, ο οποίος ανακαινίστηκε πλήρως το 2006 και τον οποίο διακονούν και συντηρούν όλες οι ομόδοξες Ορθόδοξες Εκκλησίες, παρά το ότι ο ναός και το μοναστήρι υπάγονται στην πνευματική δικαιοδοσία της Ορθόδοξης Μητρόπολης του Μεξικού. Το 2009, το ορφανοτροφείο, το οποίο φρόντιζε 98 τροφίμους κάτω από δύσκολες κοινωνικές συνθήκες, επισκέπτεται και σημαντικός αριθμός Ελλήνων των ΗΠΑ, ενώ οργανώνονται συλλογικές επισκέψεις τους στη Γουατεμάλα, προς ενίσχυση της μονής και του ορφανοτροφείου.⁶

Παρά το σχετικά ήπιο και σταθερό κοινωνικο-πολιτικό περιβάλλον της η **Κόστα Ρίκα** δεν επέτρεψε τη μαζική εγκατάσταση Ευρωπαίων μεταναστών. Οι λιγοστοί έποικοι ασχολήθηκαν κυρίως με τον τουρισμό και την εξαγωγή καφέ στην Ευρώπη και μπανάνας στις ΗΠΑ. Η χώρα διακυβερνήθηκε αρχικά από συντηρητικά καθεστώτα και επικράτησε πολιτική ηρεμία, τουλάχιστον μέχρι το 1948 που ξέσπασε σύντομος εμφύλιος πόλεμος. Με την επικράτηση του *Εθνικού Απελευθερωτικού Κόμματος* η χώρα διακυβερνήθηκε τα επόμενα 30 χρόνια από σοσιαλιστικές και φιλελεύθερες κυβερνήσεις, οι οποίες, εξαιτίας της οικονομικής εξάρτησής τους από τη Δύση και τις ΗΠΑ, δημιούργησαν χαλαρές μόνον σχέσεις με τις υπόλοιπες χώρες της Κεντρικής Αμερικής. Οι Κοσταρικανοί, όπως όλοι οι Λατινοαμερικάνοι, χαρακτηρίζονται για την ελληνολατρεία τους. Φιλέλληνες Πρόεδροι της χώρας έδωσαν σε νομό της χώρας και την πρωτεύουσά του 20.000 κατοίκων το όνομα *Grecia*, την οποία στόλισαν με κτήρια ελληνικής αρχιτεκτονικής, ενώ κωμοπόλεις της Κόστα Ρίκα στα μέσα του

---

⁶ Βλέπε άρθρο του Ελληνοαμερικανού προσκυνητή Μαχάλη Παρλάμη, ο οποίος με την κόρη του Χριστίνα Παρλάμη-McAllister, επισκέφτηκαν τη Μονή του 2007 και ενυπωσιάστηκαν από τον τρόπο της λειτουργία του. Το άρθρο του Παρλάμη με τίτλο "Orthodoxy is alive and growing in Guatemala" δημοσιεύτηκε στην ηλεκτρονική εβδομαδιαία Ελληνοαμερικανική εφημερίδα *Greek News*, [www.greeknewsonline.com/modules]

19^{ου} αιώνα ονομάστηκαν *Atenas* και *Esparza* [Σπάρτη] για να θυμίζουν στο λαό της χώρας την προσφορά της κλασικής Ελλάδας.⁷

Το 2009, οι Έλληνες έποικοι της Κόστα Ρίκας δεν ξεπερνούσαν τους πενήντα και ήσαν εγκαταστημένοι στην πρωτεύουσα της χώρας Σαν Χοσέ. Οι περισσότεροι απ'αυτούς υπήρξαν ναυτικοί, οι οποίοι, την εποχή που δεκάδες πλοία που ήσαν επανδρωμένα με Έλληνες ναυτικούς και ανήκαν σε Έλληνες πλοιοκτήτες, είχαν σηκώσει, για λόγους οικονομικούς, τη σημαία της Κόστα Ρίκα, εγκατέλειψαν τα πλοία τους, νυμφεύθηκαν ντόπιες γυναίκες και εγκαταστάθηκαν μόνιμα στην πρωτεύουσα και σε παραθαλάσσιες περιοχές της τροπικής αυτής χώρας. Άλλοι εγκαταστάθηκαν στην Κόστα Ρίκα αφού πρώτα εποίκισαν άλλες χώρες της Λατινικής Αμερικής, κυρίως Βενεζουέλα και Παναμά, ενώ ελάχιστοι ήρθαν και από τη Βόρειο Αμερική. Ο Γ. Παπαγεωργίου από τη Θήβα μετανάστευσε αρχικά το 1890 στον Παναμά, όπου εργάστηκε στα κατασκευαστικά έργα και στη συνέχεια εγκαταστάθηκε στην Κόστα Ρίκα, όπου νυμφεύθηκε τη Σοφία Παπακωνσταντίνου. Το 2009, η θυγατέρα τους, Ηλέκτρα Παπαγεωργίου ήταν η μεγαλύτερη σε ηλικία Ελληνίδα της χώρας. Το ζεύγος Παπαδοπούλου και η κόρη τους Σοφία αφού αναζήτησαν την τύχη του στην Κόστα Ρίκα, στη συνέχεια μετέβησαν στην πόλη Colon του Παναμά, όπου και έζησαν.

Το 1989, στο San Jose συγκεντρώθηκαν τριάντα περίπου Κοσταρικανοί ελληνικής καταγωγής και αποφάσισαν να ιδρύσουν ελληνική κοινότητα. Συνέταξαν δικό τους καταστατικό και απέκτησαν με πολλές θυσίες ιδιόκτητη στέγη το 2003. Οι αποίμαντοι Έλληνες έποικοι της χώρας συγχρωτίζονται τις ημέρες εορτών της Ορθοδοξίας με συγκεντρώσεις στα σπίτια τους, συνεσιτιάσεις και εκδρομές. Οι ευπορότεροι είχαν την ευχέρεια να προσκαλούν κατά καιρούς ιερείς από τον Παναμά και τη Βενεζουέλα, προκειμένου να βαπτίζουν τα παιδιά τους και να λειτουργούνται. Για παράδειγμα, ο Λάκωνας Κ. Χριστοφιλέας από την Puntarenas, προσκάλεσε ιερέα από τον Παναμά και τέλεσε τη βάπτισμα του παιδιού του στην οικία του με τη συμμετοχή δεκάδων Ελλήνων εποίκων. Οι διασκορπισμένοι Κοσταρικανοί Έλληνες διακρίνονται για την εύρωστη εθνοκοινωνική συνεκτικότητά τους και τις αγαστές σχέσεις που διαρρητούν μεταξύ τους.

Ορισμένοι ασχολήθηκαν με τις τροφοδοσίες πλοίων, με τουριστικά επαγγέλματα, με επιχειρήσεις catering σε γραφεία, δύο άνοιξαν εστιατόρια, δύο διακρίθηκαν ως εφευρετικοί και χαρισματικοί ξενοδόχοι. Για παράδειγμα ο Τάκης Κ., που γεννήθηκε στο Vancouver του Καναδά από Έλληνες μετανάστες γονείς, ταξίδευσε αρχικά στη Zambia και στη συνέχεια εγκαταστάθηκε στο Σαν Χοσέ, όπου γνωρίστηκε με τη σύντροφό του Κάτια, της οποίας οι γονείς διατηρούσαν αρτοποιείο στην πρωτεύουσα, και άνοιξαν το *Bouzouki Greek Café* στο Escazu. Το 2009 το εστιατόριο αυτό που φέρει τα ελληνικά χρώματα, σερβίρει παραδοσιακά ελληνικά φαγητά και περιποιείται τους θαμώμες του στους ήχους του μπουζουκιού και του ρεμπέτικου, διευθυντής και ιδιοκτήτης του είναι ένας Κροάτης. Ο Μυτιληνός Τάσος Αναστασιάδης και η σύζυγός του Σεσίλια διατηρούσαν και διεύθυναν ξενοδοχειακή μονάδα, με 12 αυτοτελή διαμερίσματα και πέντε δωμάτια, στο τροπικό θέρετρο του Puerto Viejo de Talamanca με την επωνυμία *Αγάπη*, προσφέροντας ελληνική φιλοξενία και κουζίνα. Ο Κρητικός Κωνσταντίνος Κατσαβαβάκης είναι εκπρόσωπος της πολυεθνικής εταιρείας φωτιστικών Philips και η Θεοδώρα Τσίχλη, Καθηγήτρια Μαθηματικών στο Εθνικό Πανεπιστήμιο της χώρας, ανέλαβε ηγετικά καθήκοντα στην

---

⁷ Η Κόστα Ρίκα ανεξαρτοποιήθηκε από τους Ισπανούς κατακτητές επίσης το 1821 και ο Πρόεδρος της το 1834, Jose Rafael Alvarado τίμησε την Ελλάδα για την προσφορά της στον πολιτισμό.

τοπική Ελληνική παροικία. Ο Παύλος Γεντιλίνης, που γεννήθηκε στην Ουρουγουάη από Κεφαλονίτη πατέρα και Αργεντίνα μάνα, εγκαταστάθηκε στο San Jose το 1991 και διατηρούσε επιχείρηση catering, οι αδελφοί Νίκος και Κώστας Τζαβάρας διατηρούσαν ξενοδοχειακή μονάδα στη Μοντεζούμα, ο Δημήτρης Κατσιγιάννης φρόντιζε δικό του καφέ και πιτσαρία.

Στην **Κούβα** οι αλληπάλληλες στρατιωτικές παρεμβάσεις των Ισπανών κατακτητών, των Βρετανών και των Αμερικανών, οι αντίξοες κοινωνικο-πολιτικές συνθήκες που προκάλεσαν τα δύο πραξικοπήματα (1933 και 1952) και η εμφάνιση του δικτάτορα Fulgencio Batista στην εξουσία μέχρι το 1958, η επικράτηση των κομμουνιστών ανταρτών υπό την ηγεσία του Fidel Castro (1959), οι εθνικοποιήσεις και η διαρκής σύγκρουση με τις ΗΠΑ υπήρξαν τα κύριοι αποτρεπτικοί παράγοντες εγκατάστασης εποίκων. Συνολικά, ανάμεσα στους 8.000 Ορθοδόξους της Κούβας, ένας μικρός αριθμός Ελλήνων ναυτικών και δυτών, κυρίως δωδεκανήσιοι, από τη Σύμη και την Κάρπαθο μετανάστευσε στην Κούβα πριν από το 1959. Οι περισσότεροι απ' αυτούς νυμφεύτηκαν Κουβανές και δημιούργησαν τα νοικοκυριά τους, χωρίς να έχουν ιδιαίτερες επιδόσεις στην κοινωνία της χώρας. Εξαιρεση αποτέλεσε η προσωπικότητα του Εδουάρδου Ζούρδου, ο οποίος αναδείχτηκε στη δεκαετία του 1990, Πρόεδρος της Κρατικής Τράπεζας Banco Financiero και της κουβανής κρατικής εταιρείας εισαγωγών-εξαγωγών Cimex. Στην Κούβα, μετά το 1980 δραστηριοποιήθηκαν ορισμένοι Έλληνες πλοικτήτες και στελέχη ελληνικών ναυτιλιακών συγκροτημάτων. Για παράδειγμα, ο Δημήτριος Λίνας από τα Καρδάμυλα της Χίου, το 1980 ανέλαβε διευθυντής του ναυπηγείου της εταιρείας *Tsakos Industrias Naavales* στο Μοντεβίδεο και πρόεδρος της ναυτιλιακής εταιρείας Filaren που διαχειρίζεται τα ναυπηγεία *Asticar* στην Κούβα.

Με την επίσκεψη του Πάπα John Paul II στην Κούβα το 1997, επαναξιολογήθηκε το καθεστώς του αθεϊσμού και έδωσε την ευκαιρία στην Εκκλησία να ανασυνταχτεί. Αλληπάλληλες προσπάθειες του Έλληνα Πρέσβη στην Κούβα, Γιώργου Κωστούλα και του Μητροπολίτη Αθηναγόρα, προκειμένου να επαναλειτουργήσει ο Ελληνικός Ορθόδοξος Ναός των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης που είχε ανεγερθεί το 1950, απέδωσαν τα προσδοκώμενα για τους 50 Έλληνες Ορθοδόξους της χώρας. Ο ναός, που παρέμενε κλειστός και λειτουργούσε ως παιδικό θέατρο, με προσωπική παρέμβαση του Προέδρου Fidel Castro, ανακαινίστηκε με έξοδα της κουβανής κυβέρνησης, μετονομάστηκε σε Ναό του Αγίου Νικολάου και προσφέρθηκε στο Οικουμενικό Πατριαρχείο. Τα θυρανοίξια του ναού έκανε ο ίδιος ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος Α΄ στις 25 Ιανουαρίου 2004, τιμώντας τον Κουβανό Πρόεδρο με το ανώτερο παράσημο της Ορθοδόξου Εκκλησίας, του μέλους του Τάγματος του Αγίου Ανδρέα.

Στον **Παναμά** κύριο κίνητρο εγκατάστασης Ευρωπαίων μεταναστών αποτέλεσε η κατασκευή της διώρυγας του Παναμά (1883-1914), ενώ ρυθμιστής της πολιτικής κατάστασης στάθηκαν οι ΗΠΑ, οι οποίες πολλές φορές παρενέβησαν στρατιωτικά και διπλωματικά μέχρι το 1940, ελλείψει ενόπλων δυνάμεων στον Παναμά, προκειμένου να επιβάλλουν τα συμφέροντά τους στην περιοχή και να οδηγήσουν την χώρα σε ανεξαρτηρία από την Κολομβία, το 1903. Ωστόσο, η χώρα χαρακτηρίστηκε μεταπολεμικά από εύθραστες πολιτικές συμμαχίες, από αλληπάλληλα πραξικοπήματα και ανατροπές εκλεγμένων κυβερνήσεων (1941, 1949, 1951 και 1968), πολιτικές δολοφονίες, δημοσιοοικονομική διαφθορά, από την εμφάνιση παραστρατιωτικών οργανώσεων μέχρι και την αποχώρηση των Αμερικανικών βάσεων από τον Παναμά (1997).

Ο Παναμάς δέχτηκε πάνω από 6000 Έλληνες εποίκους στην περίοδο 1880-1970, δηλαδή τους περισσότερους σε σχέση με οποιαδήποτε άλλη χώρα της Κεντρικής Αμερικής, και πολλοί αναδείχθηκαν εθνικοί ήρωες, μεγάλοι ευεργέτες και προσωπικότητες της χώρας. Ανάμεσά τους ο πρώτος πιλότος της διώρυγας, καπετάνιος Νικήτας Μαυράκης και ο Παναμαϊανός Πρόεδρος Δημήτριος Β. Λάκας (1969-1978), ο οποίος διαπραγματεύτηκε τη μεταφορά της κυριαρχίας της διώρυγας από τις ΗΠΑ στον Παναμά (Σεπτέμβριος 1977). Οι πρωτοπόροι Έλληνες εγκαταστάθηκαν στον Παναμά το 1880, ύστερα από πρωτοβουλία των Γάλλων, που ανέλαβαν τα κατασκευαστικά έργα της διώρυγας. Οι περισσότεροι από αυτούς είχαν εμπειρία από τα έργα στον Ισθμό της Κορίνθου. Οι πρωτοπόροι δοκιμάστηκαν από φρικτές κακουχίες, ασθένειες, κυρίως φυματίωση και ελονοσία, και οι περισσότεροι αποδεκατίστηκαν.⁸ Στις δεκαετίες που ακολούθησαν μετά το 1890, που ανέλαβαν την κατασκευή οι Αμερικανοί, εκατοντάδες Έλληνες, αφού εργάστηκαν προσωρινά στα έργα, τα εγκατέλειψαν σε αναζήτηση καλύτερων ευκαιριών σε άλλες χώρες της Λατινικής Αμερικής, τις ΗΠΑ, τον Καναδά ακόμη και την Αφρική. Την άτακτη αυτή έξοδο εκατοντάδων Ελλήνων από τον Παναμά στις αρχές του 20ού αιώνα περιέγραψαν οι εφημερίδες της εποχής.⁹ Σύμφωνα με τον Παναμαϊανό ιστορικό Alfredo Casteillero Calvo, ο αριθμός των Ελλήνων εργατών το 1912 ξεπερνούσε τους 1100.¹⁰ Χαρακτηριστικό της ελληνικής παρουσίας στον Παναμά ήταν η μεγάλη κινητικότητα που ανέπτυξαν προς εξεύρεση εργασίας. Ο μικρασιάτης Πολύδωρας Τακίδης εγκατέλειψε το πλοίο του και εργάστηκε στο κανάλι του Παναμά αμέσως μετά την αποπεράτωση του έργου από τους Αμερικανούς. Το 1923 έφερε τον αδελφό του Αριστείδη και τον εξάδελφό του Νικόλαο Παπανικολάου. Στη συνέχεια διαμέσου της Κολομβίας και Ισημερινού κατέληξε στο Περού, όπου και νυμφεύθηκε μια ντόπια περουβιανή. Ο αδελφός του Αριστείδης Τακίδης, η νύφη του Κλεοπάτρα και ο έτερος αδελφός του Πολύδωρας, που τον ακολούθησαν, άνοιξαν στη Λίμα στα 1930, καταστήματα μόδας και εμπορικά.

Αμέσως μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, πενήντα Έλληνες, στην πλειοψηφία τους ναυτικοί και εργάτες, προσλήφθηκαν από τις αμερικανικές εταιρείες, που λειτουργούσαν στη ζώνη της διώρυγας (Τάμης, 2006), εμπλουτίζοντας έτσι την ελληνική παροικία των 1000 περίπου Ελλήνων και των επιγόνων τους, που ζούσαν κυρίως στην Πόλη του Παναμά και στη Colon. Μετά το 1970, εξαιτίας των ναυτιλιακών πρωτοβουλιών που ανέπτυξαν στην περιοχή Έλληνες πλοιοκτήτες, αλλά και της οικονομικής άνθισης που διέκρινε επιχειρηματικά τους

---

⁸ Αν και δεν υπάρχουν ακριβή στοιχεία στα αρχεία της Εταιρείας του Καναλιού, ωστόσο σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των εφημερίδων και στελεχών του Ελληνισμού, συμπεριλαμβανομένου και του Προέδρου της Ελληνικής Κοινότητας, Ευάγγελου Κούμανη, ο αριθμός των Ελλήνων που πέθαναν ανέρχονται σε 3000, ανάμεσα στο σύνολο των 28.000 εργατών που έχασαν τη ζωή τους.

⁹ Στις 27 Ιουλίου 1907, η εφημερίδα *The New York Times*, με τίτλο «Plot to Import Panama Laborers», προειδοποιούσε τους αναγνώστες της ότι Βρετανός καπετάνιος αρνήθηκε να επιβιβάσει στο πλοίο του Έλληνες εργάτες της διώρυγας, που του ζητούσαν να μεταβούν στις ΗΠΑ για να εργασθούν στην κατασκευή των σιδηροδρόμων του St. Louis: («...They were dissatisfied with the conditions on the Isthmus...The men were a fine, healthy looking lot and were all shaved and well dressed. The majority appeared to be Greeks and the remainder Turks and Armenians...The fifty Greeks wished to leave the Canal to go to St. Louis to work on the railway constructions...however they did not possess contracts. The Greek leader explained that he only had a letter offering the opportunity to work in the railways...»

¹⁰ Σχετικό κεφάλαιο για τα κατασκευαστικά έργα στη διώρυγα και τη συμβολή των Ελλήνων βλέπε τη μονογραφία του R.C. Harding (2000), *The History of Panama*, New York. Συγκεκριμένα ο Harding αναφερόμενος στον ιστορικό Calvo, σ. 37, αναφέρει: «...Το 1912 είχαν εγκατασταθεί και προσέφεραν τις υπηρεσίες τους ήδη 45.000 εργάτες, ανάμεσά τους 30.000 ιθαγενείς από την Καραβαϊκή (κυρίως από τη Τζαμάϊκα), 2000 Ιταλοί και 1200 Έλληνες...»

Έλληνες του Παναμά, ο αριθμός τους αυξήθηκε σε 1100 περίπου. Όπως και στην περίπτωση του Ελληνισμού της Αργεντινής, η Ελληνική παροικία του Παναμά διακρίθηκε για τη γενναιοδωρία της προς το κράτος και τα ευαγή ιδρύματα της χώρας, τις μεγάλες χορηγίες της για την ίδρυση σχολείων και νοσοκομείων αλλά και την πρόνοιά τους προς την τοπική *Ελληνική Κοινότητα και Εκκλησία* στην Πόλη του Παναμά, την οποία προίκισαν με κτηριακές εγκαταστάσεις, σχολικές αίθουσες, κλειστό γήπεδο μπάσκετ και ναό, ο οποίος πλέον αποτελεί τον καθεδρικό ναό της νέας Μητρόπολης Παναμά και Κεντρικής Αμερικής. Την προεδρία της Κοινότητας που διαθέτει ναό, σχολείο και ιερέα, τίμησαν διαπρεπείς επιχειρηματίες και άνθρωποι των γραμμάτων και της τέχνης, ανάμεσά τους η μουσικολόγος Σοφία Παπαδοπούλου-Ταγαροπούλου (2003-2006), παντρεμένη με Έλληνα του Παναμά και μητέρα δύο τέκνων, η οποία το 1954 ίδρυσε και διεύθυνε την *Χορωδία Νέων της Ελληνικής Κοινότητας* και δίδαξε μουσική στο ελληνικό σχολείο της Κοινότητας και ο επιχειρηματίας Ευάγγελος Κούμανης (2006-2009).

Ιδιαίτερα σημαντική υπήρξε η προσωπικότητα του ελληνικής καταγωγής Προέδρου της χώρας Δημητρίου Λάκα (1969-1978), του Κεφαλονίτη επιχειρηματία και ευεργέτη Χαράλαμπου Τζανετάτου, οποίος χρημάτισε επιτιμή γενικός πρόξενος της Ελλάδας, της μουσικού και δραστήριας στα κοινά των Ελλήνων, Σοφίας Ταγαροπούλου και ανάμεσά τους δεκάδες Έλληνες που διέπρεψαν και διαπρέπουν το 2009 ως ιδιοκτήτες υπεραγορών, ως κτήτορες τραπεζών, ως διαπρεπείς επιχειρηματίες και διευθυντές εμπορικών καταστημάτων, ως ξενοδόχοι, εστιατορές αλλά και ως στοργικοί χορηγοί ευαγών ιδρυμάτων και ευργέτες της χώρας.¹¹

Οι **Μπαχάμες** παρέμειναν υπό την κατοχή διαδοχικά των Ισπανών, Αμερικανών και Βρετανών μέχρι το 1964, όταν απέκτησαν την ανεξαρτησία τους, και προσέλκυσαν συγκριτικά μεγάλο αριθμό Ευρωπαίων εποίκων από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, εξαιτίας της εγγύτητάς τους προς τις ΗΠΑ, ανάμεσά τους και εκατοντάδες Έλληνες, κυρίως από τα νησιά του Αιγαίου. Η χώρα δοκιμάστηκε κοινωνικο-πολιτικά εξαιτίας της διαφθοράς σε κυβερνητικό επίπεδο, της εμπορίας και διακίνησης ναρκωτικών, ξεπλύματος βρόμικου χρήματος από διεθνή οικονομικά φόρα, και διασπάθισης των εθνικών πόρων, χωρίς όμως να προκληθούν καθεστωτικές εκτροπές. Η Ελληνική παροικία στις Μπαχάμες έχει τις ρίζες της στους 400 περίπου Έλληνες δύτες και εξειδικευμένους εργάτες στην αλιεία σφουγγαριών και ναυτικών, από τα νησιά Κάλυμνος, Χάλκη και Σύμη, που είχαν εγκατασταθεί στις Μπαχάμες στις αρχές του 20ού αιώνα. Για παράδειγμα, στα 1920, οι Συμιακοί δύτες, Νικόλας και Πανορμίτης, που είχαν εγκατασταθεί ως δύτες στις Μπαχάμες, εντοπίστηκαν από το αμερικανό αρχαιολόγο Edward Herbert Thompson και χρησιμοποιήθηκαν ως δύτες στο πηγάδι της θυσίας στην ιερή πόλη των Mayas, την Chichen-Itza του Μεξικού, όπου τελούνταν ανθρωποθυσίες.

Το 2009, πολλοί επίγονοι των πρωτοπόρων παραμένουν στις Μπαχάμες ως αλιείς και βιομήχανοι επεξεργασίας σφουγγαριών, ιδιαίτερα μετά τη μείωση που σημειώθηκε στην την ελληνική αλιεία, από 30 τόνους το 1986 σε λιγότερο από δύο το 2003, όταν ο υποθαλάσσιος χώρος της Καλύμνου προσβλήθηκε από βακτήρια. Οι Έλληνες έποικοι διατηρούν βιοτεχνίες σφουγγαριών, εμπορικά και εταιρείες εξαγωγής. Μετά το 1992, μεγάλος αριθμός Ελλήνων από την Κάλυμνο και τη Σύμη χρησιμοποίησε τον υποθαλάσσιο χώρο στις

---

¹¹ Δεκάδες Έλληνες διατηρούν εμπορικά καταστήματα στην Πόλη του Παναμά και στη Colon ανάμεσά τους οι Ιωάννης Ζαχαράτος και ο πατέρας του Χρήστος, ο Κώστας Κολιόπουλος.

Μπαχάμες για την αλιεία σφουγγαριών, τα οποία στη συνέχεια μετέφερε στην Ελλάδα προς επεξεργασία και διάθεση.

Στο **Ελ Σαλβατόρ** η διαρκής παράβαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η κοινωνική καταπίεση της συντριπτικής πλειοψηφίας του λαού, η συστηματική γενοκτονία ιθαγενών από το 1931 και μετά,¹² η εμπλοκή στον αιματηρό εμφύλιο πόλεμο (1972-1992), οι διαρκείς εντάσεις με τις γείτονες χώρες ακόμη και για ασήμαντες αφορμές (η εμπόλεμη σύρραξη με τις Ονδούρες με αφορμή το αποτέλεσμα ποδοσφαίρου των εθνικών τους ομάδων το 1969) και η ποιότητα των σχέσεων του με τις ΗΠΑ, είχαν δραματική εξέλιξη στην οικονομία της ανεπτυγμένης βιομηχανικά αυτής χώρας. Ελάχιστοι Έλληνες εγκαταστάθηκαν στη μικρή αυτή χώρα για ένα μικρό χρονικό διάστημα πριν μετοικήσουν σε μια άλλη ασφαλέστερη και κυρίως στις ΗΠΑ. Ο Χρήστος Δουμάκης ήρθε από τη Βενεζουέλα το 1962, όπου γνωρίστηκε με την ντόπια εκπαιδευτικό Ροζίτα την οποία και νυμφεύθηκε. Στην συνέχεια άνοιξε μικρή επιχείρηση πλαστικών την οποία διατήρησε μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990. Το 2006, από τη γειτονική Γουατεμάλα, εγκαταστάθηκε στην πρωτεύουσα San Salvador ο Νικόλαος Δημητράκης, προκειμένου να αναλάβει την αναδιοργάνωση των δημοτικών σφαγείων της πόλης. Με την οικογένειά του ζει εκεί και ο εύπορος οικονομικά Ανδρέας Στραγάλης, Ορθόδοξος Ελληνοπαλαιστίνιος, που φιλοδοξεί να ανεγείρει για λογαριασμό των Ορθοδόξων ναό.

Η **Ονδούρα** γνώρισε μια σχετικά ήπια αρχικά κοινωνικο-πολιτική σταθερότητα, μέχρι το 1954, στη συνέχεια όμως δέχτηκε αλλαπάλληλα στρατιωτικά πραξικοπήματα (1956, 1963, 1972, 1975, 1978, 1984) μέχρι την άνοδο της πρώτης δημοκρατικής κυβέρνησης από το 1929, που εκλέχτηκε το 1985, μια εμπόλεμη σύρραξη με το γειτονικό Ελ Σαλβατόρ εξαιτίας ενός ποδοσφαιρικού αποτελέσματος (1969), σωρεία κοινωνικών αναστατώσεων και φυσικών καταστροφών και μια χαλαρή σχετικά πολιτική σταθερότητα, καταστάσεις γενικά που δεν επέτρεψαν την εγκατάσταση μεγάλου αριθμού μεταναστών. Οι πρώτοι έποικοι, κυρίως Κεφαλονίτες ναυτικοί και φιλοπερίεργοι νησιώτες, εγκαταστάθηκαν στα μέσα της δεκαετίας του 1920, ως αποτέλεσμα διαρκούς περιπλάνησης προς εξεύρεση εργασίας. Ανάμεσά τους και ο Κρητικός Κ. Μαρινάκης, ο οποίος αφού περιπλανήθηκε στη Βενεζουέλα και Παναμά, εγκαταστάθηκε στην πρωτεύουσα της χώρας, όπου γνώρισε τη γυναίκα του Ρόζα με την οποία απέκτησε πολλά παιδιά και δεκάδες απογόνους. Οι γιοί του το 2009 ήσαν καταξιωμένοι επιχειρηματίες στον χώρο των τουριστικών επαγγελμάτων και εστιατορίων. Κατά τη μεταπολεμική περίοδο ένας μεγάλος αριθμός Ελλήνων εγκαταστάθηκε αρχικά στη Βραζιλία και Βενεζουέλα και από εκεί αρκετοί αναζήτησαν καλύτερες προοπτικές στις χώρες της Κεντρικής Αμερικής. Ο Γεώργιος Ντικούλης από την Πρέβεζα, μετανάστευσε στη Βενεζουέλα το 1956 και από εκεί σε αναζήτηση εργασίας στον Παναμά και Νικαράγουα, πριν καταλήξει στην Ονδούρα, όπου άνοιξε το ελληνικό εστιατόριο *Μεντιτερρανό*, το οποίο αποτέλεσε κέντρο αναφοράς για τους ντόπιους Ονδουρανούς. Αργότερα έφερε στην επιχείρηση και τους δύο του γιούς, Γιάννη και Χρήστο, οι οποίοι νυμφεύθηκαν ντόπιες και συνέχισαν την επιχείρηση του πατέρα τους το 2009. Στην Tegusigalpa μετανάστευσαν ορισμένοι Έλληνες ως ειδικευμένοι τεχνίτες και επιχειρηματίες, όπως οι Δ. Καρυωτάκης, που άνοιξε γραφείο εισαγωγών και εξαγωγών, και ο Θεσσαλονικιός τεχνικός ηλεκτρολόγος Γ. Δημόπουλος. Στη δεύτερη μεγαλύτερη πόλη της χώρας, τη San Pedro Sula ζουν άλλοι 15

---

¹² Θυμίζουμε τη δολοφονία 35,000 ιθαγενών από τους στρατιωτικούς κατά τη διάρκεια της επανάστασης του Agustín Farabundo Martí το 1932 και το αιματηρό καθεστώς του Προέδρου Maximiliano Hernández Martínez κατά το οποίο, μέχρι το 1944, δεκάδες χιλιάδες απλών πολιτών εξαφανίστηκαν και δολοφονήθηκαν.

Έλληνες, με γνωστότερους τους αδελφούς Ζαχαρία και Κωνσταντίνο Παπαδάκη και στην τρίτη σε πληθυσμό τη La Ceiba διατηρούν μικροεπιχειρήσεις 12 Έλληνες, ανάμεσά τους ο Πόντιος Πάυλος Σεμερτζίδης με την οικογένειά του και ο Κεφαλονίτης Κωνσταντίνος Τσαλιώτης, που διατηρεί ξενοδοχειακή μονάδα και το εστιατόριο *Παρθενώνας*.

Ελληνικές εστίες υπάρχουν επίσης διάσπαρτες σε άλλες μικρές πόλεις και θέρετρα της Καραβαϊκής, χωρίς να λειτουργήσει οργανωμένη Κοινότητα των Ελλήνων. Ορισμένοι Ονδουρανοί δεύτερης και τρίτης γενιάς διακρίθηκαν ως επιστήμονες, όπως οι γιατροί Μ. Σιβιδάκης, Γ. Θεοδωρόπουλος, ως στρατιωτικοί, όπως ο Αρχιμήδης Οικονόμου. Το 2009, ελάχιστοι υπερήλικες έχουν εναπομείνει από τους Έλληνες μετανάστες της πρώτης γενιάς, όπως ο Κεφαλονίτης Ν. Βουτσινάς και ο Μακεδόνας Χρήστος Σεραφείμ. Προξενικά καθήκοντα ανέλαβαν στην Ονδούρα ντόπιοι επιχειρηματίες, οι οποίοι ανταποκρίθηκαν με επιτυχία στις ανάγκες των λιγοστών Ελλήνων εποίκων και κυρίως στα συμφέροντα ελληνικών ναυτηλιακών εταιρειών, τα πλοία των οποίων έφεραν τη σημαία των Ονδούρων για οικονομικούς λόγους. Για παράδειγμα, το 2009, καθήκοντα γενικού προξένου εκτελούσε στην Tegucigalpa ο Anibal Enrique Quinonez μεγάλη προσωπικότητα της χώρας.

Στη **Νικαράγουα** οι διαρκείς επεμβάσεις των Βρετανικών και Αμερικανικών κυβερνήσεων και μισθοφορικών σωμάτων, η 45χρονη δικτατορία της οικογένειας Somoza με την κηδεμονία των ΗΠΑ μέχρι τον Ιούλιο του 1979, που ανατρέπεται από τους αντάρτες Sandinista με την ενεργό συμπαράσταση της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας, η εμφάνιση αντιεπαναστατικών δυνάμεων [*contras*] και οι συνεχείς αιματηρές συγκρούσεις με την εξουσία μέχρι το 1993, που επέρχεται η συμφιλίωση, δεν δημιούργησαν περιβάλλον προσέλκυσης μεγάλου αριθμού Ελλήνων εποίκων. Ωστόσο γραπτές πηγές (Τάμης, 2006) μαρτυρούν την εγκατάσταση τουλάχιστον είκοσι Ελλήνων από το 1924. Πρόκειται για Μακεδόνες και νησιώτες κυρίως, οι οποίοι σε αναζήτηση εργασίας μετακινούνταν διαρκώς στις χώρες της Κεντρικής και Νοτίου Αμερικής, μια κινητικότητα που συνέχισε να χαρακτηρίζει τη δράση και τον χαρακτήρα της ελληνικής εποίκισης στην περιοχή μέχρι και το 2008.¹³ Για παράδειγμα, ο Κώστας Σιδέρης εγκαταστάθηκε στη Νικαράγουα στα μέσα της δεκαετίας του 1960, σε μια εποχή που στελέχη της οικογένειας Σομόζα διευθετούσαν προσωπικά τις οικονομικές συναλλαγές της χώρας, επένδυσε τις οικονομίες του σε λεωφορεία, αργότερα δημιούργησε την εταιρεία Condor, πριν εποικίσει στη συνέχεια την Κολομβία, όπου και σήμερα ζει.

Ο αριθμός των Ελλήνων εποίκων πριν από την επικράτηση των Σαντινίστας και τον τερματισμό της οικογένειας Σομόζα από την εξουσία (1979) είχε ανέλθει στους τριάντα. Οι περισσότεροι είχαν νυμφευθεί ντόπιες και παρέμειναν. Ο πατρινός Κώστας Μαλεβίτης, εγκατέλειψε την οικογενειακή του λευκοσιδηρουργική επιχείρηση, μετανάστευσε αρχικά στην Ιταλία για σπουδές, τις οποίες εγκατέλειψε και το 1964 βρέθηκε στην Νικαράγουα, όπου εργάστηκε στις ναυτιλιακές επιχειρήσεις της οικογένειας των Σομόζα. Τα συμφέροντα της οικογένειας Σομόζα τον φέρνουν προσωρινά στη Νέα Υόρκη, όπου νυμφεύεται τη Νικαραγουανή σύζυγό του και επιστρέφουν μαζί στη χώρα. Τα διαρκή επαναστατικά κινήματα των Σαντινίστα (1974-1979), τον οδήγησαν προσωρινά σε νέα εγκατάστασή του,

¹³ Σχετικά με την αναζήτηση Ελλήνων στις χώρες της Κεντρικής Αμερικής και κυρίως στη Νικαράγουα ασχολήθηκε συστηματικά ο δημοσιογράφος του Αθηναϊκού πρακτορείου Ειδήσεων, Δημήτρης Πανούσης, ο οποίος και ανέδειξε συγκεκριμένες ιστορίες Ελλήνων εποίκων. Βλέπε επίσης Δ. Πανούση, (2008), «Χαμένοι Έλληνες», περιοδικό *Ελληνική Διασπορά*, τ. 109, Μάϊος-Ιούνιος 2008, σσ. 4-5, Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων, Θεσσαλονίκη.

στο Μαϊάμι, από όπου αυτή τη φορά στηρίζει τον ηγέτη των Σαντινίστα Daniel Ortega Saavedra τροφοδοτώντας τους Σαντινίστα με πετρέλαιο μέσω της Κούβας. Η στάση του εξόργησε τις αμερικανικές μυστικές υπηρεσίες και αναγκάστηκε το 1987 να μεταναστεύσει στον Καναδά, όπου και δραστηροποιήθηκε επαγγελματικά. Το 2000 επέστρεψε στην Νικαράγουα, όπου και ίδρυσε δική του ναυτιλιακή εταιρεία, αγόρασε το ferry «Άγιος Νικόλαος» από την Ελλάδα και το έθεσε σε κυκλοφορία συνδέοντας τη Νικαράγουα με τα εξωτικά νησιά Corn Islands της Καραβαϊκής, ενώ παράλληλα επένδυσε και στον τουρισμό της χώρας. Ο Καλαματιανός Χαράλαμπος Μητρόπουλος μετέβηκε το 1972 στη Νέα Υόρκη για σπουδές, όπου γνωρίστηκε με την Νικαραγουανή σύζυγό του Ντέιζι, η οποία σπούδαζε νομική. Το ζεύγος μετά τον γάμο τους εγκαταστάθηκαν στην πόλη Leon, σε μεγάλη κτηνοτροφική φάρμα και φυτεία καφέ και μπανάνας, αποκτώντας πέντε παιδιά. Παρά την εθνική συμφιλίωση του 1993, η κοινωνικο-οικονομική ρευστότητα ανάγκασε και την οικογένεια Μητρόπουλου να στείλει τα παιδιά της προς εγκατάσταση στην Ελλάδα.

Η σχετικά φτωχή υποδομή της χώρας σε επαγγέλματα τουρισμού και φιλοξενίας έδωσε το έναυσμα σε αρκετούς Έλληνες της Νικαράγουα να επιδοθούν σε ανάλογες επιχειρήσεις. Ο Κωνσταντίνος Ζαγκλαβίδας, έμπειρος πιλότος της πολεμικής αεροπορίας, ο οποίος είχε πάρει μέρος με άλλους 66 αεροπόρους της 13^{ης} Μοίρας Μεταγωγικών Αεροσκαφών τύπου C-47 Dakotas στο Ελληνικό Εκστρατευτικό Σώμα της Ελλάδας στην Κορέα (1950-1953), εγκαταστάθηκε το 1971 στη Νικαράγουα, όπου επένδυσε τις οικονομίες του σε δύο μονοκινητήρια αεροσκάφη με τα οποία εκτελούσε ψεκασμούς με φυτοφάρμακα σε καλλιέργειες της χώρας. Την ίδια εποχή εγκαταστάθηκαν και ο Ιωάννης Μητσούλης, με οικονομικές δραστηριότητες, και ο Αιγυπτιώτης μηχανικός πλοίων Γεώργιος Σταμούλης, ο οποίος εγκατέλειψε το πλοίο του, νυμφεύθηκε μια ντόπια και ασχολήθηκε με εμπορικές επιχειρήσεις.

Η ελληνική εποίκιση στη Νικαράγουα σημειώνει ιδιαίτερο ενδιαφέρον από την έντονη φιλοπεριέργεια των εποίκων της και από το ριψοκίνδυνο του χαρακτήρα της εγκατάστασης. Ο Κωνσταντίνος Μπαϊράμης από την Καρδίτσα, σπούδασε ανωτάτη εμπορική και εργάστηκε ως τραπεζιτικός υπάλληλος στην Εθνική Τράπεζα πριν μεταναστεύσει μετά των τερματισμό του εμφυλίου στη Νικαράγουα το 1993. Εκεί νυμφεύτηκε τη Σίλβια και αγόρασε δύο χρόνια αργότερα τεράστια φάρμα, με την επωνυμία *Finca La Grecia* στα περίχωρα της κωμόπολης Matagalpa και μια εμπορική επιχείρηση με το συμβολικό τίτλο *NicaHellas*. Εκεί είχαν επίσης εγκατασταθεί μέχρι πρότινος και η Ρούλα Σιφναίου από τη Μυτιλήνη και ο Δημήτριος Στεφανίδης από τη Θεσσαλονίκη, οι οποίοι είχαν αναπτύξει πλούσια εθελοντική δράση αμέσως μετά την Επανάσταση στήνοντας σχολεία και οίκους αγαθοεργίας.

Το 2009, η Ελλάδα διατηρούσε άριστες σχέσεις με τη Νικαράγουα και τη στήριζε στην επίλυση εδαφικών διαφορών που είχε με τις Ονδούρες και την Κόστα Ρίκα, ενώ οι εμπορικές συναλλαγές μεταξύ των δύο χωρών παρέμεναν υποτυπώδεις.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Couper, A.D., B.A. Stanberry, C.J. Walsh (1999), *Voyages of abuse, human rights and international shipping*, New York.

Harding, R. C. (2000), *The History of Panama*, New York.

Harlaftis, Gelina (1996), *A History of Greek Owned Shipping*, Routledge

Κασσώτης, Εμ. (2009), «Η συμβολή Δωδεκανησίων δυτών σε αρχαιολογική έρευνα στο Μεξικό», *61st Anniversary of the Unification of Dodecanese Islands*, σσ. 70-72, Federation of Dodecanese Societies of America and Canada.

Πανούσης, Δημήτρης (2008), «Χαμένοι Έλληνες», *Ελληνική Διασπορά*, τ. 109, Μάϊος-Ιούνιος 2008, σσ. 4-5, Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων, Θεσσαλονίκη.

Παράμης, Μιχάλης (2008), «Orthodoxy is alive and growing in Guatemala» *Greek News*, Greek American Weekly Newspaper[www.greeknewsonline.com/modules].

Τάμης, Α. Μ. (2006), *Οι Έλληνες της Λατινικής Αμερικής*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.

The New York Times, «Plot to Import Panama Labourers”, 27 July 1907.